

Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4
telefon: +420 974 847 240
e-mail: posta@nacr.cz
ID datové schránky: fe3aixh
<http://www.nacr.cz>

NACRX005R33SW

Dne: 6.11.2024 | Č. j.: NA- 4167-5/03-2024
Vaše č. j.:

| Vyřizuje/tel.: Dufek / 974 847 111

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

MÍSTO:	Bayreuth, Mnichov, SRN
ÚČEL CESTY:	Archivní výzkum fondů a dokumentů o konfiskacích podniků a podnikání v průmyslu v letech cca 1935 až 1953
ÚČASTNÍCI CESTY:	PhDr. Pavel Dufek, Ph.D., Mgr. František Frňka
ZPRÁVU PODÁVÁ:	PhDr. Pavel Dufek, Ph.D.,
NAVŠTÍVENÉ INSTITUCE:	Spolkový archiv – pobočka Bayreuth (Lastenausgleichsarchiv) Bavorský hlavní státní archiv
TRVÁNÍ CESTY:	2. září 2024 až 6. září 2024
DATUM VYHOTOVENÍ:	6. listopadu 2024

SCHVALUJE: **PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.**, ředitel Národního archivu
V z. Mgr. et Mgr. Karolína Šimůnková, zástupkyně ředitele

podepsáno elektronicky

TEXT ZPRÁVY ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

ČÁST VŠEOBECNÁ:

První část výzkumné pracovní cesty, jejímž cílem byl výzkum v Bayreuthu, začala odjezdem z Prahy 2. září 2024 krátce po 8. hodině, příjezd do Bayreuthu téhož dne, nedlouho před 12. hodinou, v důsledku dopravních komplikací na dálnici DO. Ubytování v hotelu Goldener Hirsch (Bahnhofstrasse). Pobyt v Bayreuthu byl zorganizován podle dohody o výměnných pobytech mezi Odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra a Spolkovým archivem. Přijímající strana, tj. Spolkový archiv, zajistil ubytování a diety na pobyt v Bayreuthu; diety však nebyly vyplaceny v hotovosti v Bayreuthu, ale byly převedeny až o více než měsíc později, a to na vyžádání, na bankovní účty obou účastníků. Vysílající strana, tj. Národní archiv zajistil a hradil dopravu. Na pobyt v Bayreuthu navázal pro věcnou spojitost a pro úsporu nákladů pobyt v Mnichově, zajištěný a hrazený plně Národním archivem, a to s využitím prostředků institucionální podpory vědy (IP). Ve středu 4. září krátce po 16. hodině se proto zahájil přejezd automobilem z Bayreuthu do Mnichova, kterého bylo dosaženo téhož dne krátce po 19. hodině. Ubytování ve dvojlůžkovém pokoji v Arthotelu Mnichov (Paul Heyse-Straße). Po ukončení práce v Bavorském hlavním státním archivu 6. září, které nastalo s koncem návštěvních hodin badatelný, začal v krátce po 16. hodině návrat automobilem do Prahy, budovy Národního archivu bylo dosaženo ve 20:30 hodin.

ČÁST ODBORNÁ:

Výzkum ve Spolkovém archivu – pobočce Bayreuth, Lastenausgleichsarchiv

Cílem našeho archivního výzkumu bylo ověřit, zda lze na základě údajů o majitelích konfiskovaných podniků zjištěných z archiválií, které jsou uloženy v Národním archivu v archivních fondech Ministerstvo průmyslu, Ministerstvo vnitřního obchodu, Zemský úřad Praha - ZNV – referáty: dopravní, průmyslový, pro pozemkovou reformu, pro vnitřní osídlení a správu nepřátelského majetku, smíšená komise pro zjišťování a oceňování válečných škod, a i z dobových otevřených zdrojů (Compass a Adresář republiky československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství) nalézt ve fondech uložených v Lastenausgleichsarchivu materiály o odškodnění osob, jejichž majetek byl Československu zkonfiskován, a to jak k nim samotným, tak především k podnikům, které jim byly v ČSR zkonfiskovány. U mnoha takových podniků se totiž v důsledku konfiskací a následných reorganizací zachovala jen torza jejich spisové dokumentace nebo se (zvláště v případě podniků menších) vlastní spisová dokumentace nezachovala vůbec.

Jelikož jsou složky jednotlivých osob uloženy v Lastenausgleichsarchivu vedené pod jejich příjmením a jménem, bylo nejprve nutné pomocí aplikace Invenio vytřídit záznamy vztahující se k zájmovým osobám. Jako užitečná kritéria pro třídění se nepřekvapivě ukázaly údaje o datech a místech narození a pobytu v Československu, které byly (někdy jen neúplně) známé z výše uvedených zdrojů. Poté byly objednány jednotlivé složky vztahující se k vybraným osobám. Ve většině případů se skutečně podařilo nalézt v předložených složkách archiválií údaje o podnicích, které byly v Československu zkonfiskovány, např. o majetkových podílech, objemu produkce a výši obrátu, stavební podobě (plánech) i strojním vybavení a i o dodavatelích a obchodních partnerech, přičemž lze předpokládat, že některé z nich jsou unikátní. V nemalém počtu případů lze z archiválií ve složkách a z údajů v nich obsažených i usuzovat na osudy majitelů podniků v době druhé světové války a po ní. Zajímavým zjištěním je, že část nalezených dokumentů obsahuje český text nebo byla přímo v češtině vytvořena. V úterý 3. září proběhla asi dvouhodinová odborná diskuze s MA Karstenem Kühnelem, vedoucím pobočky Spolkového archivu. Během ní mu byly předestřeny záměry pracovního pobytu a prozatím dosažené výsledky a poté byly probírány způsoby, jak by bylo lze odbornou veřejnost seznámit se zjištěnými

skutečnostmi ohledně možného použití archiválií v Lastenausgleichsarchivu a v Národním archivu pro historický výzkum. (Například hospodářský stav předmětných podniků se z dokumentů v Lastenausgleichsarchivu jeví lepší než z dokumentů v Národním archivu.)

Výzkum v Bavorském hlavním státním archivu. (Studované archiválie fondů Wirtschaftsministerium (MWi) a Landesflüchtlingsverwaltung).

Archivní výzkum se uskutečnil v rámci IP připravovaného výstavního projektu „Obdobné počátky – různá vyústění; hospodářský vývoj 1945–1953/1955. Ve fondu Wirtschaftsministerium pod signaturou (MWi 14010 - Anerkennung als Flüchtlingsbetrieb 1949-1951) se nacházejí archiválie ke stanovení právního rámce pro určení nově zřizovaného podniku jako podniku utečeneckého (Flüchtlingsbetrieb) a archiválie k jednotlivým případům, kdy se vymezení právního rámce ve vztahu k jednotlivým případům jevílo neodpovídajícím nebo nedostatečným, protože bylo zvažováno buď vyložení právního rámce tak, aby podnik bylo možné jednoznačně zařadit, nebo novelizace směrnic. Utečenecký/uprchlický podnik (Flüchtlingsbetrieb) se totiž při svém založení a v počátcích své činnosti těšil určitým výhodám z hlediska umístění a financí. Výzkumem bylo zjištěno, že vytvoření institutu uprchlického podniku (Flüchtlingsbetrieb) bylo z politicko-hospodářského hlediska ožehavé. Různá vlivová uskupení se snažila – a dosti úspěšně – prosazovat své zájmy, jak směrem ke zmírnění podmínek pro přiznání statutu uprchlického podniku, tak i směrem, že by se získání statutu uprchlického podniku stalo via facti jen čistě teoretickou možností.

Ve fondu Landesflüchtlingsverwaltung jsou shromážděny archiválie o vzniku a činnosti jednotlivých podniků, zakládaných německými státními příslušníky, kteří byli odsunuti z Polska, Československa a dalších států. Úmyslně se pozornost soustředila na podnikatele, kteří z československého území odešli, a především na podnikatele, kteří působili dříve v Československu a po roce 1945 se snažili vybudovat nové (staronové podniky) v Bavorsku. Cílem výzkumu v Bavorském hlavním státním archivu bylo shromáždít údaje o uvedeném druhu podnikatelů, aby bylo možné se výhledově pokusit zjistit, zda lze propojit archiválie týkající se jejich podnikatelských aktivit v Bavorsku s archiváliemi o předchozích podnikatelských aktivitách v Československu, např. ve fondech Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Ministerstvo vnitra – stará registratura, Zemský úřad Praha – spolkové záležitosti, popř. i s písemnostmi krajských obchodních soudů, jakož i s archiváliemi ohledně konfiskací, které se nacházejí ve fondech Ministerstvo průmyslu, Ministerstvo vnitřního obchodu, Fond národní obnovy a Zemský úřad Praha - ZNV – referáty: dopravní, průmyslový, pro pozemkovou reformu, pro vnitřní osídlení a správu nepřátelského majetku, smíšená komise pro zjišťování a oceňování válečných škod. Bylo nalezeno vícero takovýchto podnikatelů, a v budoucnu proto bude možné započít orientační archivní výzkum s výše uvedeným záměrem. Souběžně s tím bylo na mnoha konkrétních případech zjištěno, že různým podnikatelským zájmovým skupinám se celkem úspěšně dařilo prostřednictvím apelů na místní správu, různými dobrozdánými a posudky bránit vzniku uprchlických podniků (Flüchtlingsbetriebe) či jejich zřízení oddalovat.